

Višnutova Kršna — Avatara

in njeni ostanki na rimsko-slovenskih spominkih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

V severno-slovenski mitologiji najdemo Kršnata pod imenom Korš in sicer kakor boga rodovitnosti in sadja v litvanski (*Narbut I. stran 29*), pod imenom Volos, Veles v ruski (*Koyssarow stran 116*) kakor boga volov goveje živine, pod imenom Gonidlo, Gongele, Devute, Goniglu (*Strykowski „kronika“ stran 157. 158.*) pri starih Prusih, in pod imenom Veles pri Čehih (*Dobrowski »Slavin« stran 415*).

Če zdaj te severno-slovenske bogove po etimologiji preišemo, vidimo, da ima Korš svoje koreniko v indički „kršna“, niger, krn, čern (*Bopp 49.*), Volos, Voles, Veles pa je spodoben Kršnatomu priimenu Govinda, od sanskritske besede gâus, krava (*Eichhoff 122*), — go, vol in Gongele, Devute opominja na indiškega Kršnata, s priimenom Govinda, sin Devagnin. Razun besede gav, gavedo ima še slavenski jezik tudi besedo boj, bojek v polskem, buj, bujak v slovaškem narečju, zato imena Buius na rimskih kamnih, ktere ravno to pomenijo, kar Gavius. Zato horvatski adjektiv bujni = živahni, močni, potens.

Po bogu Velesu je dobil rod severno-slavenski Velti (*Safarik »Staroš. I. pag. 871.*) in brez dvombe tudi rod Boikov (*Const. Porphy. A. I. 32. 33.*) svoje ime.

Ravno tako so po častju Velesa, to je, Kršnata-Govindata tudi svoje ime dobili Čehi. Dobrowski sicer imé Čeh izpeljuje od besede „četi“, tedaj Čehi Vordermaenner, Vorderslaven; al meni se ta izpeljava ne zdí temeljita. Ako imena slavenskih narodov v rimskih in gerških klasikih prebiram, vidim, da so vsa po častju svojih bogov nastale. Tako Latoviki po častju Late (Lotos) podobe Bhawany-Maje, — Sereti po Serovitu, — Amanti po Ami, černe strani boginje Žive, — Arivati ¹⁾ po častju Hariša-ta, Heri-ta, Hari-ta pri imenu Višnuta (hari, hariša pomeni v sanskritu 1. viridis, gilvus, flavus, 2. equus: šavniciari in Pešničari štajerski še zdaj pravijo slokemu, suhemu konju hare, haretina); — Dervani ²⁾ po bogu Dhermi (ime Derva se večkrat najde na noričkih kamnih) itd. Zakaj bi po tem mogoče ne bilo, da je ime Čehov tudi mitologično? Pri murskih Polancih se rabi beseda čeh zmiraj v pomenu goveji pastir. „Idi po čeha, naj z paše žene“, — „nesi čehu jesti na pašo“, — „grem si čeha prosit, da bode mi živino pasel“, — sim več ko stokrat slišal murskega Slovence in Slovenko govoriti.

Tudi besedo Bojan poznajo Slovenci na ogerski meji v pomenu čeha, govejega pastirja. Znabiti, da je korenika imena „čeh“ v besedi čeda (grex) iskati.

Tukaj bi rad nekaj govoril od starih prebivavcev Česke Bojov, — al bojim se zapeljivega glasa Sirên. Česki historiki enkrat še dobro pretuhtajte zgodovino Bojov in berite pazljivo vse verste rimskih in gerških pisateljev o starih Bojih in marsikaka vas bode uznemiravala. Ako so že o Herodotovem času Slovenci do Dunaja segali, in Herodot še nič ne vé od preselovanja Celtov pod Belovesom in Sigovesom čez Alpe in Rajn, in če Appian (in Celsius?), Diodor Sicilski (*XIV. 113.*) in Polybi (*II. 17. 18.*) to preselovanje med leto 382—388 postavljajo ³⁾, al so te dežele prek Du-

naja do prihoda Bojov bile brez stanovnikov? Neverjamem. Skiti vendar nikdar niso do izvira Labe (Elbe) prišli, ravno tako ne medički Sarmati; družega naroda pa v severno-iztočni Evropi ni bilo razun slavenskih Budinov, Neurov in družih plemen slavenskih, ktere nam Herodot (*IV. 108. 109.*) imenuje. Verjetno se mi zdí, da so Tacitove besede (*Corn. Tacit. in Germ. c. 28.*) historike v blodnjo zapeljale, in da se je Livi (*V. 34.*) ob času preselovanja Keltov iz Galie zlo zlo vrezal. Jez Gerkom več verjem, kakor rimskim historikom, ker so z večjo zvestostjo pisali. Pa to preiskovanje pustim slavnemu in učenemu spisovatelju „Dejin českých“ gosp. Palackemu.

(Dalje sledí.)

Pogled po svetu.

Kako kralj spoštuje kmetijstvo.

Perve dni tega mesca je obiskal rano zjutraj kralj Virtemberski slavnoznano kmetijsko učilnico v Hohenheimu na Nemškem; en adjutant ga je spremljal.

Naj prvo ogleduje sivi starček kmetijsko orodje, zlasti tisto, ki je bilo poslednji čas najdeno, in nar novejši škoporeznico poskuša sam s svojo lastno roko.

Ko mu pokažejo za poduk učencem namenjeno nabero mnogoverstne persti (pešeno, ilovnato itd.) se vstavi ter izusti zlato resnico: zemlja je nar terdnejši temelj, na katerem je sreča vsake dežele zidana, — zemljo obdelovati se pravi: nar gotovši za prid ljudstva skrbeti.

Tudi v hleve je šel vse ogledat, in povsod je razodeval, da mu je živinoreja natanjko znana vednost.

Na zadnje je šel tudi na njive, kjer so ravno orali, in v sadne sadiša, kjer se je z delavci o mnozih rečeh pogovarjal.

Z veliko pohvalo je zapustil to učilnico, v kateri so učenci iz različnih držav zbrani; nar več jih je, se vé da, iz severne Nemčije, pa tudi iz Španskega, Francoskega, Laškega, Ogerskega in celó iz Srbije se najdejo posamezni.

Zdravniške reči.

Toplice v Krapini.

Čas se bliža, da bojo bolniki zdravja v toplícáh iskali, in že beremo vabila od vsih strani, ki kličejo ljudi in jim obetajo zlate kupe zdravja.

Za toplice v Krapini povzdignemo mi svoj glas brez vse sebičnosti, ker naše niso ne kopve ne kerčme, da bi od gostov kakošen dobiček vlekli; tudi nas nobeden Krapinčan ni nagovoril, da bi zatrobili vabilno pesmico njemu v prid.

Če tedaj vabimo bolnike v Krapino, nas naganja edino le prepričanje o zdravilni moči tega vreleca, ktere ga po tisučernih gotovih skušnjah nobene druge toplice ne prekosijo v boleznih, ki so: terdovraten lom v kostéh, naj bo zastaran revmatiz ali njegova še huji sestrična derhavica ali putika (Gicht) in nasledki njuni, ki so pod imenom hroma in mertvuda znani. Tudi v kožnih spušajih, kakor v garjah, in v zastaranih ranah, ki so nasledki derhavice, so te toplice po naših skušnjah dobro poterjene.

Naj tedaj taki bolniki, ktere popisane bolezni tarejo in ki so v stanu za svoje zdravje pot od domastoriti, kjer se take bolezni ne dajo več ozdraviti, se spravijo v Krapino na Horvaško: ne bojo se késali, čeravno so že sicer obupali.

Jez sim se lani po železnici v Pelčane (Pölschach), od tod pa v Slatino (Rohitsch) peljal; ob osmih dopoldne smo dali napreči, in opoldne smo bili v toplícáh v Krapini, ktere se ne smejo zmešati s tergom (Markt) Krapina.

¹⁾ Plinius hist. n. III. 28. Latovici, Serretes, Amantes, Arivates.

²⁾ Appian in Illyr. 28.

³⁾ Beri o tem preselovanju kritičke dokaze učenega historika Niebuhra: Römische Geschichte 2. Band, Berlin 1830, stran 574—583.

Če pa, prijatelj moj, se podaš v čudodelne te toplice, ktere so z Varazdinskimi v vsem močno enake, nikar ne misli, da se pelješ v prijetin raj, kakor so nekatere druge toplice. Misli si, da za zdravja voljo greš v vice, — le s takimi misli stopi v ti kraj, da se ne ostraiš in že drugi dan se neverneš. Zdravje dobiti se mora terpeti! S tem namenom se podaj na pot, in kakor so drugi svojih 14 dni prestali, jih boš tudi ti prestal in jih zadovoljin in vesel zapustil. Kdor hoče od njih več vediti, naj bere, kar so lani „Novice“ na 267. strani od Varazdinskih toplíc pisale: kakor tu je skoraj vse tako tudi v Krapini.

Le to naj bo še tistim priporočeno, ki so kervi-polni, da se koplejo v bolj shlajenih kopvah, ker te toplice niso gorke, kakor druge, ampak vroče kakor k rop.

Hrvatje! Vam je natora podelila take blagodarne zaklade, iz kterih si zamorete vsako leto tisuč in tisuč forintov pridobiti, — zdramite se, napravite potrebne reči, skerbite za prijetnost vsega, in Vaši gosti bojo slave prepevali čudodelnemu vrelcu! Dr. B.

Za poduk in kratek čas.

Potrebno je, da človek brati in pisati zna.

Neki ubog kmet je imel brata, ki je šel po svetu. Preteče svojih dvajset let, pa od brata ni duha ne sluha. Vsi so mislili, da je že davno umrl. Kar dobi kmet pismo. Neznajoč sam brati (čitati), gré do kerčmarja (birta), da mu ga on prebere. Prebravši kerčmar naj poprej za-se pismo, reče kmetu: „Moj dragi Juri! v tem pismu stoji, da vam je pred nekoliko tedni brat umrl, in da vam je v svoji oporoki (testamentu) zapustil 50 tolarjev. Pa imate berž se na pot podati in denar sami prejeti.“

„Pa kam imam po denar iti?“ vpraša Juri.

„V Prago, blizo 100 milj odtod“, odgovori kerčmar.

„Kaj! 100 milj tje in 100 milj nazaj: to je 200 milj!“ reče Juri. „Po tem takem bi me potnina in zguba časa skoro više stala, kakor bom tam dedšine potegnul.“

„Veste kaj?“ — reče kerčmar — „dajte meni to pismo in prodajte mi svojo pravico za 30 tolarjev; pa tem vam ni treba od doma iti, jez bom pa skusil še kaj drugega s tem vred opraviti, da mi pot ne bo tako draga. Pa nobeni živi duši ne smete od tega kaj povedati. Ste zadovoljni?“

„O, prav zadovoljin!“ zaverne kmet.

Kerčmar gré na to v svojo sobo, donese 30 tolarjev in jih našteje Jurju; Juri se mu lepo zahvali in gré vesel domú.

Čez več let obstane kerčmar na smertni postelji, ko je med tem zavolj slabega gospodarenja bil padel v veliko nadlogo in siromaštvo, kako je ogoljufal ubozega Jurja. V tistem pismu je namreč stalo:

„Kdort ti list prinese v Prago in ga pokaže tergovcu gospodu Svobodu, prejme od njega 2000 tolarjev.“

Teh 2000 tolarjev je dobil kerčmar in jih potračkal do svoje smerti. —

Nauk: Ko bi bil Juri, ko je še otrok bil, lepo v šolo hodil in se bil brati in pisati učil, ne bil bi tako gerdo goljufan bil za lepo premoženje. Človek, ki brati in pisati ne zna, je slep, če lih ima dobre oči; stokrat je v nevarnosti, ako pride hudobnim ljudem in sleparjem v roko, kteri iz njegove neumnosti dobiček vlečejo.

(„Gosp. Nov.“)

Kakor pravo, tako zdravo.

(Serbska narodna pripovedka.)

Ko so svetniki po zemlji hodili, gredó enkrat Bog (Kristus), sv. Peter in sv. Pavel vkupej, in pridejo k

nekemu siromaku, ki je imel mali vinograd, in v njem kočico, pa ga uprosijo, da bi jim nabral grozdja, da bi jedli. Siromak vzame precej cajnico, pa ide k tersu, ki mu je najbolje grozjdje rodil, in začne tergati; al Bog zakliče iz kočice: „Nočem od tam, ampak natergaj mi od onega sosedovega tersa“. Al siromak mu odgovori: „Kakor pravo, tako zdravo, jaz tega ne morem storiti, dokler sim živ“. Zopet mu Bog reče: „Ali pojdi na moj odgovor! Kdo te bo neki vidil?“ Siromak spet odgovori: „Kakor pravo, tako zdravo. Ako ne vidijo ljudje, vidi Bog. Jaz tega za glavo ne morem storiti; ampak bodite z mojim zadovoljni“. Svetniki na to umolknejo, sedejo ž njim okoli mize, počijejo in jedó grozjdje, potem se dvignejo, da bi šli, in uprosijo siromaka, da bi jih izvedel na pot. Starček precej vstane, in se oberne, da bi jih peljal; al kda se on od kočice oberne, vzame Bog goreč žarek, pa ga vtakne v streho. Starček jui izvede na pot. Kda se jamejo poslavljati, pogledajo na siromakovo kočico, al ona je bila v plamenu. Starček hiti v svoj vinograd, in svetniki vprašajo Boga: „Kaj se je, Gospod, ti siromak pregrešil, da si mu še to revno kočico požgal. Vidiš, da se še od Tebe ni dal pregovoriti v greh“. Bog jim odgovori: „Ravno zato sim mu kočico zažgal, ker je siromak in serca poštenega, prav dela in dobro misli. V onoj kočici so nekdanj hudobni ljudje prebivali, pa so silo blaga pod njeni prag zakopali. Ti hudobneži so pomerli, in za blago nihče ne vé, kakor jaz sam. Ti siromak je služil svojega gospodarja svo mladost verno in z velicim trudom, dokler si je to mestice prislužil. Pa je bil s tim, kar je imel, tako zadovoljin, da nikdar mesta, kjer kočica stoji, ne bi prekopal; al zdaj ga bo moral prekupati, ter bo našel, kar je pred Bogom zaslužil“. Svetniki to čuvši, postojé, da bi vidili, kaj bode. Siromak se verne v svoj vinograd in vidi, da mu je kočica v prah zgorela, vzdihne bitko, in reče: „Hvala Bogu tudi za ta dar. Kakor pravo, tako zdravo!“ pa vzame motiko, da bi razgrebel pepél. Kakor mahne z motiko, zadene na sodec, izvali ga vùn, in najde v njem silo blaga. Vidi vši to blago, obraduje se, vzdihne in reče: „Hvala Bogu za njegov dar! Kakor pravo, tako zdravo!“ S tim blagom pozida na tem mestu veliko poslopje, in postane glava onih, kterim je v mladosti zvesto služil.

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Zagreba 20. maja. Z veliko radostjo objavljum Vam posebno za nas južne Slovane preimenitno novico, da se je v Parizu v knjižnici poljskega kneza Czartoryskega našlo veliko delo Gundulićevo: prevod Tasovega „Gerusalemme liberata“ (Osvo-bodenje Jerusolima). Z ovim delom, za kterem smo toliko let brez vspeha zdihovali, se je čudna godila. Znani grof Pozza, ki je v Parizu umrl, je ti rokopis seboj nesel i v Parizu pustil, kjer ga je grof Czartoryski za svojo biblioteko nakupil.

V „Lumiru“ ste čitali, da je poljski tiskar Rypinski v Londonu tudi našel štiri važne Dubrovniške rokopise od preteklega stoletja. Al tega še ne veste, da je Jukić na svojem potovanji po Dalmaciji našel neki velik rokopis, kteri zapopade epos v trideset pesmih. Spisatelj i naslova dela Vam za zdaj še ne morem naznaniti, bodete pa že v naših domačih časopisih čitali. Gosp. Jukić pridno pohaja dalmatinske stare samostane i knjižnice, — od njegove marljivosti imamo še več izvrstnih plodov slavne literature dubrovniške pričakovati. Kad bi kdo vatikansko knjižnico v Rimu pre- roval, kdo vé: je li bi na celi kúp takih i sličnih roko-pisov naših prededov, slavnih Dubrovničanov, ne nagazil? Jukić je bil v Rimu, pa ni bil v vatikanski knjižnici,